

Taina Järvi

erityisopettaja, luokanopettaja ja kielenopettaja, joka on kirjoittanut kirjan *Koira koulutyössä* yhdessä Kaija Ikkäheimon (lastenpsykiatrian erikoislääkäri, koira-avusteinen psykoterapeutti) kanssa. Taina Järvi on kouluttautunut kasvatus- ja kuntoutuskoiraohjaajaksi. Kasvatuskoina, beagle Winston on työskennellyt kouluissa kolmen vuoden ajan Tainan työparina.

Koiralle lukeminen tekee hyvää

Lukukoiratoiminta on melko tunnettua kirjastoissa, mutta koirat kannustavat lukemiseen myös kouluissa. Koulutyöhön soveltuvuustestattuja ja koulutettuja koiria on kouluissa kasvava määrä, ja kasvatusalan ammattilaisten työpareina niiden työtehtäviin kuuluu myös lukukoirana toimiminen. Koiralle lukeminen houkuttelee oppilaita, sillä lukutilanne koiran läheisyydessä on miellyttävä ja omassa lukukuplassa koiran kanssa voi lukea jännittämättä. Koira ei arvostele lukijaa. Koulun lukukoiratyö esittäytyy kasvatuskoina Winstonin esimerkein.

ASIASANAT: lukukoina, lukumotivaatio, koira-avusteinen opetus

Koiran kanssa voi lukea monenlaista

Aamulla koiran kanssa alakoulun pihalle tullessani kohtasin kuudesluokkalaisten Viljamin sarakuvakirja kinalossa: – Tänäpäähän on minun vuoroni lukea Winstonille. Oppilaan oma opettaja oli kertonut minulle aiemmin, ettei oppilas lue koskaan lukutunneilla. Eräänä koulupäivänä, jolloin olin töissä ilman koiraa minulle vielä vieras oppilas Kaapo pysähtyi eteeni koulun käytävällä: – Milloin minä saan lukea Winstonille?

Kakkosluokan oppilaat saivat tutustua Winstoniin. Arttua jännitti koiran kohtaaminen, mutta hän halusi kuitenkin lukea koiralle kaukaa luokan perältä koiran maata matollaan keskellä luokkahuonetta. Luettuaan Arttu totesi koiralle lukemisen olleen mukavinta tekemistä koiran kanssa. Helena kysyi minulta kuultuaan, että seuraavana koirapäivänä olisi hänen vuoronsa lukea koiralle: – Mistä kirjoista Winston pitää? Winston pitää luultavasti eläinkirjoista, vastasin Helenalle. Kerron usein oppilaille myös kirjasta *Pikku toukka paksulainen*. Arvelen

sen olevan Winstonin suosikkikirja, sillä siinä ahmitaan ruokaa. Mietimme yhdessä lukuhetken lopuksi, mitä kaikkea kirjassa mainittua koira söisi. (Oppilaiden nimet muutettu.)

Lukuhetken sopivan kirjan voi valita oppilas, opettaja tai koira. Ehdottomasti suosituiksi Winstonille luettaviksi kirjoiksi muodostuivat *Kokataan koiralle* -kirja, josta oppilaat pohtivat usein Winstonin suosikkireseptiä, ja tietokirja koiraroduista. Siitä aina ensiksi oppilas haluaa etsiä Winstonin rodun, beaglen ja sen esittely luetaan Winstonille ääneen. Tärkeää kuitenkin kirjaa valitessa on tiedostaa, että koulutettu lukukoina kuuntelee mitä vaan ja millä kielellä vaan.

Miksi koiralle luetaan?

Koiralle lukeminen kiehtoo. Koira motivoi, tuo iloa ja laukaisee jännityksen. Lukukoiratoimintaa on harjoitettu jo yli kolme vuosikymmentä. Se voidaan jakaa kahteen tapaan. Ensimmäisessä (CAA, Canine-Assisted Activities) on kyse useimmi-

ten vapaaehtoistyöstä, joka tapahtuu yleensä kirjastossa ja on yhden lukijan ja koiran välinen tapahtuma koiran ohjaajan jäädessä sivulliseksi seuraajaksi. Toinen tapa (CAE, Canine-Assisted Education tai CAL, Canine-Assisted Learning) on järjestää lukukoiratoimintaa kasvatusalan ammattilaisen toimesta yleensä koulussa. Silloin valitaan pedagogisin perustein tavoitteellinen lukuryhmä tai yksittäinen lukija ja toimintaa ohjaa yleensä opettaja. (Beetz & McCardle 2017.) Antaessaan palautetta lukijalle opettajan on oltava hienovarainen, sillä lukukoiran teho piilee häiriintymättömässä lukukuplassa, jonka muodostavat oppilas ja hyväksyen kuunteleva koira. Lukukoiratutkimuksista ilmenneitä tuloksia koiralle lukemisesta ovat lukusujuvuuden lisääntyminen, lukuharrastuneisuus lukukoiratoiminnan ulkopuolellakin, jännityksen lievittyminen, rauhoittuminen koiran läheisyydessä ja lukemiseen kokeneminen lukemiseen (Beetz & McCardle 2017).

Suomeen lukukoiratoiminta tuli 2010–2011 sekä Ikäheimon Luetaan koiralle -projektin kautta että kirjastopedagogi Alamerin esittelemällä amerikkalaisen R. E. A. D. -lukukoiramenetelmällä (Reading Education Assistance Dogs). Lukukoiratoiminta laajeni nopeasti ympäri Suomea. (Järvi & Ikäheimo 2020, 96–97, 104–105.) Kennelliiton *Kaverikoira*- sekä Suomen *Karva-Kaverit* -yhdistyksen toimesta testataan ja koulutetaan jatkuvasti lisää lukukoiria ohjajineen (CAA). Koira-avusteisten menetelmien hyödyt huomioitiin myös kuntoutus- ja kasvatustuolella. Vuonna 2010 perustettiin Suomeen *Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä* -yhdistys (KKKTry), joka kouluttaa yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa vuosittain kasvatus- ja kuntoutusalan ammattilaisia koirineen (koirakkoja) työskentelemään koira-avusteisesti omalla alallaan. Tämän koulutuksen saaneita koiria kutsutaan kasvatus- ja kuntoutuskoiriksi.

Koira-avusteisuus kasvaa alalla kiihtyvää tahtia, ja koulutuspaikat ovat kysytyjä. Koulussa koiran tehtävät ulottuvat oppilaiden motivoinnista, aktivoinnista, sosioemotionaalisen tuen tarjonasta keskittymisen parantamiseen ja rauhoittumiseen. Yhtenä tärkeänä tehtävänä on myös lukutaidon edistäminen ja tukeminen. (Latvala-Sillman 2018, 96–98.) Tutkimusten mukaan koira-avusteinen työskentely näyttää lisäävän oppilaan kykyä empatiaan, vahvistavan luokkayhteisössä sosiaalisia taitoja, vähentävän aggressioita, kehittävän lapsen sosioemotionaalisia ja kognitiivisia taitoja, lisäävän mielenkiintoa koulutyöhön, auttavan keskittymään, tuovan mielihyvää, vähentävän stressiä ja innostavan lukemaan (Beetz 2013; Hergovich ym. 2002, Mercer 2019).

Koiralle lukemisen tapoja

Koulussa koiralle luetaan yksin, parin kanssa tai ryhmässä. Koiralle lukeminen edellyttää hyväksyvää ja miellyttävää ilmapiiriä. Näin toteutan tavoitteellisen lukuhetken kasvatuskoira Winstonin kanssa. Luodaan lukupaikka soveltuvaksi lukijalle ja koiralle. Tilana toimii koulussa parhaiten joko luokkahuone tai pieni sivuhuone suljettavalla ovelle. Ohjaaja eli koulussa yleensä opettaja on aina lukutilanteessa paikalla. Lukuhetki voi olla oppilaan oppitunnilla, tukitunnilla tai välitunnilla. Se aloitetaan tervehtimällä oppilasta ja kutsumalla koira tervehtimään oppilasta. Halutessaan oppilas voi pyytää koiralta tassua ja palkita koiran namilla. Lukupaikan saa oppilas itse valita. Joskus se on koiran vieressä leveässä säkkituolissa, joskus matolla tai tuoliilla. Joskus koira makaa matolla ja oppilas säkkituolissa. Jos tilassa on iso nojatuoli tai sohva, voi se olla mieluisin paikka molemmille. Jos lukija on aloittelija tai epävarma, sovitaan, että hän lukee sanan, lauseen tai kappaleen kerrallaan ja antaa sitten koiralle

kurkunpalan. Sujuvammalle lukijalle sovitaan sivu ja sitten koiralle kurkkupalkka. Winstonille kurkkupalkka on turvallinen, sillä jos rasia jää auki ja koira ahmii kurkut, ei vatsa täyty kerrasta. Välitön palaute lukuhetkestä

tulee oppilaalle koiran hyväksyvän olemuksen myötä ja siitä, että saa namipalkita tyytyväisen koiran. Opettaja ei puutu lukuhetkeen, ellei oppilas pyydä apua lukemiseen. Lukuhetken päätteeksi on loppuleikki, joka yleensä on nami-piilotusta koiralle. – Kiitos, oli kivaa, tulen pian uudestaan! kuulen usein oppilaan suusta. Lukuhetki kestää kokonaisuudessaan yleensä enintään vartin.

Järjestimme koiran työpäivinä yhden välitunnin lukuvälitunniksi. Koirayhteistyöstä kiinnostuneet opettajat saivat ehdottaa minulle oppilasta, joka heidän mielestään hyötyisi koiralle lukemisesta eniten. Oppilaalla saattoi olla esimerkiksi motivaation pulmaa lukemiseen, ongelmia lukusujuvuudessa tai jännitystä ääneen lukemisessa. Jotta lukuhetken teho olisi paras mahdollinen, pyrimme järjestämään useita lukuvälitunteja saman oppilaan kanssa lukukauden aikana. Kokemukset näistä lukukerhoista olivat palkitsevia. Motivaatio lukemiseen lisääntyi ainakin koirahetkissä, uskallus lukea ääneen oman luokan oppilaitten kuullen vahvistui koiralle lukemisen jälkeen ja lukusujuvuudessa oppilaan oma opettaja huomasi positiivisen muutoksen.

Winstonilla oli mahdollisuus kokeilla kerran lukukoiran roolia kirjastossa. Kakkosluokkalaisten kanssa teimme yhteisen kirjastoreissun. Lukuhetkiin järjestyi tyhjä suljettava nuorisotila. Koska kirjastokäynnin aikana koiralle ehti lukea

vain kuusi oppilasta kukin vuorollaan, valittiin tähän lukuhetkeen oppilaat sosioemotionaalisiin perusteisiin. Tavoitteena oli tarjota oppilaille mieleenpainuva ja mukava hetki koulupäivässä koiran kanssa. Koska lukuaikaa oli

vähän, Winston pyöritti nopalla luettavien sivujen numeron. Kirjastoreissun päätteeksi luokan oppilaat kirjoittivat yhteisestä retkestä koiran kanssa kirjastoon.

Koiralle voi lukea myös kesken korttiaskartelun. Oppilaat tekivät isänpäiväkortteja ja niihin toivotuksia. Winstonille sai käydä ääneen harjoittelemassa toivotusten lukemista. Koira kuuli ainakin räppiä englanniksi sekä runon ranskaksi ja suomeksi. Kun kaikki muut luokassa keskittyivät askarteluun, tuntui, että lukukupla muodostui helposti lapsen ja koiran ympärille. Lukukupla säilyi ehjänä myös koiran kirjallisuuserhossa, jossa 3.–6.-luokkalaisten oppilaat tutustuivat eläinaiheisiin tietokirjoihin ja eläinkertomuksiin, seikkailuromaaneihin ja sarjakuviin. Kerholaiset tutustuivat mahdollisimman moneen kirjaan ja sitten valitsivat sen, jota lukivat koiralle.

Kodin ja koulun päivässä Winstonilla oli lastenkirjallisuuspaja ekaluokkalaisten luokahuone täyttyä lapsista ja vanhemmista. Koira-avusteiseen toimintaan halukkaita lapsia oli niin paljon, että koira arpoi opettajan avulla osallistujat. Kaikki saivat kuitenkin osallistua kirjallisuustuokioon kuuntelemalla ja miettimällä vastauksia kirjallisuuskysymyksiin. Aiheina olivat perinteiset lastenkirjallisuuden klassikot, Astrid Lindgrenin tutut kirjat (kirjojen kansikuvat hyrrässä, jota koira pyöritti) ja niiden päähenkilöt (koiran noutamien pussukoiden sisäl-

lä olevista magneettikirjaimista muodostuivat nimet Peppi, Mio, Eemeli) ja Tove Janssonin muumihahmot (koiran tuomassa korissa palapelin palat). Koko iso ryhmä oli herpaantumatta mukana oppimishetkessä ja lähtiessä sai vielä silittää koiraa kiitokseksi.

Winston työskenteli eräänä kesänä lukukoirana lasten kesäkerhotoiminnassa. Lapset saivat lukea koiralle noin kymmenen oppilaan lukuringissä. Usein lukuhetket järjestettiin ison viltin päällä kerhon pihalla. Eräs oppilas luki vielä hyvin epävarmasti ja hitaasti, mutta halusi silti lukea koiralle. Muut istuivat äänettöminä kuunnellen ja malttoivat odottaa vuoroaan. Koira makasi piirin keskellä ja antoi omalta osaltaan kuuntelemisen mallin. Samaa tunnelmaa koin lukulehmiä toiminnassa kirjailija Reetta Niemelän ohjaamana Maskun Kaiturin tilalla. Kymmenisen oppilasta kerrallaan istui kirjavalla räsymattopenkillä, kaikki kaivoivat repuistaan kirjat ja kukin luki omalla vuorollaan Anneli, Onneli ja Heilikki -lehmille. Heilikin pää kääntyi aina lukijan suuntaan. Vallitsi ihana rauha ja keskittyneisyys. (Järvi & Ikäheimo 2020, 140–142.)

Jos lapsia on samassa tilassa luokallinen, voi lukuhetki koiran kanssa järjestyä sopivassa nurkkausessa, johon opettajalla on näköyhteys. Lukutunti voidaan järjestää niin, että kaikki lukevat mielipaikassaan ja eri tavoin. Koiralle lukeminen on silloin yksi tapa, jonka voi valita. Ryhmässä lukeminen voi olla myös ryhmätyön esittämisen ääneen harjoittelua. Viidesluokkalaiset lukivat uskontojen esitelmiä koiralle tableteiltaan ryhmittäin ja samalla harjoittelivat oman ryhmänsä esitystä.

Koiralle lukeminen parin kanssa onnistuu parhaiten tutuilla, opettajan ehdottamilla pareilla. Oppilaista oli selvästi hyvin kannustavaa lukea koiralle, kun oppilasparista toinen makasi vieressä ja sanoi koiraa silittäessään: – Lue vielä lisää, tässä on niin ihana olla. Toinen työ-

tapa parilukea oli vieraan kielen oppitunnilla. Parityönä harjoittelimme ranskan kielen läskykappaletta. Koira arpoi kummallekin lukijalle tekstiosuuden ja oppilas luki sen parilleen ja koiralle ääneen. Kuuntelijan piti vielä löytää oikea tekstikohta kirjan kappaleesta. Koira tuntui lisäävän oppilaiden motivaatiota ääntämis- ja lukemisharjoitteluun.

Viime kevään etäkoulu toi uusia haasteita lukukoiratyöhönkin. Moni lukukoira kuuntelee oppilaita edelleen etäyhteyksien avulla. Minä päätin lukea keskenjääneen Ihme-romaanin oppilailteni tekemällä kirjan kappaleista lyhyitä koira-avusteisia videoita ja äänikirjaosia. Opettaja luki ja oppilaat kuuntelivat. Jotta oppilaat jaksoivat paremmin kuunnella, laadin Winstonin kanssa kirjaan liittyviä tehtäviä. – Näitä on kiva kuunnella, katsella ja tehdä Winstonin tehtäviä! Oppilaalta opettajalle lähetetty tärkeä palaute kannusti jatkamaan kirja loppuun. Kun pandemia hellittää, saattaa lukukoirilla olla entistä suurempi kysyntä kirjastoissa ja kouluissa.

Lähteet

- Beetz, A. 2013. Socio-emotional correlates of a schooldog-teacher-team in the classroom. *Frontiers in Psychology*, 4, 886–886. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00886>
- Beetz, A., & McCardle, P. 2017. Does reading to a dog affect reading skills? Teoksessa R. N. Gee, H. A. Fine & P. D. McCardle (Toim.) *How Animals Help Students Learn: Research and Practice for Educators and Mental-Health Professionals*, 111–123. <https://doi.org/10.4324/9781315620619>
- Carle, E. 1969. Pikku toukka paksulainen. Suomeksi Kaija Pakkanen. Tammi.
- Hergovich, A., Monshi, B., Semmler, G & Zieglmayer, V. 2002. The effects of the presence of a dog in the classroom. *Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals* 15(1), 37–50. DOI: 10.2752/089279302786992775
- Järvi, T. & Ikäheimo, K. 2020. Koira koulutyössä. Teoriaa ja toimintaa eläinavusteisuudesta. BoD. Helsinki.
- Latvala-Sillman, P. 2018. Työparina koira. Kasvatus- ja kuntoutuskoirat ry. <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/kkktry/Latvala-Sillman>, P. 2018. Työparina koira. Sanasilta Oy. Hansaprint Oy.
- Mercer, S. 2019. School-based dogs, their use and effectiveness: a phenomenological study, *StEP Journal*, 6(1), 38–58.
- Palacio, R.J. 2017. Ihme. Suom. Inka Parpola. WSOY.
- Piis, I. 2020. Kokkaa koiralle. Parragon Books Ltd.